

Központi Statisztikai Hivatal

Veszprémi Igazgatósága

**KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE
ÚJ VÁROSA: ÁCS**

Veszprém, 2007. november

© Központi Statisztikai Hivatal
Veszprémi Igazgatóság, 2007
ISBN 978-963-06-3589-9

Igazgató:
Szemes Mária

Tájékoztatási osztályvezető:
Berta Györgyné

Készítette:
Szabó Sándorné

*Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével, adatok átadása
csak a KSH Veszprémi Igazgatósága engedélyével történhet!*

A KSH Veszprémi Igazgatósága kiadványai
megrendelhetők, megvásárolhatók:

KSH Veszprémi Igazgatósága
Tájékoztatási és információszolgáltatási osztály
8200 Veszprém, Radnóti tér 2.
Telefon: 06-88/620-200

KSH Veszprémi Igazgatóság Székesfehérvári Képvisellete
8000 Székesfehérvár, Gyümölcs u. 38.
Telefon:06-22/500-273

KSH Veszprémi Igazgatóság Tatabányai Képvisellete
2800 Tatabánya, Mártírok útja 81/A.
Telefon: 06-34/316-155

KSH az interneten: www.ksh.hu

Bevezető

A Köztársasági Elnök 127/2007. (VI. 29.) KE határozata 2007. július 1-jei hatállyal 9 magyarországi nagyközségnek, köztük a Komárom-Esztergom megyében található Ácsnak városi címet adományozott. A döntéssel a megyében lévő városok száma 11-re emelkedett, a városi népesség aránya így megközelíti a kétharmadot.

A kiadvány a várossá nyilvánítás alkalmából mutatja be Ács legfontosabb jellemzőit. Röviden összefoglalja a város történetét, fejlődését, jellegzetességeit, a statisztikai adatokat felhasználva ad helyzetképet a lakosság életkörülményeiről, a gazdasági és a társadalmi viszonyokról.

„.....e helyen hajdan: Ad status római telep volt.
...s ebből Ads, mely rövidítés a magyarnál
különben is természetes, mostani Ács nevét is ki
lehet hozni.” (Fényes Elek)

Ács a Dunával és Győr-Moson-Sopron megyével határosan a megye északnyugati részén, Komáromtól 10 km-re nyugatra fekszik. Földrajzi elhelyezkedése révén rendkívül jó közlekedési adottságokkal rendelkezik, mivel a Budapest-Bécs vasút, és közúti főútvonal mellett helyezkedik el. Területe a megye települései közül a legnagyobb, mintegy 103,8 km², a komáromi kistérséghez tartozik. Várossá nyilvánításával a megye városainak száma tizenegyre emelkedett.

A város története*

Létezik olyan legenda, miszerint a település nevét a királyi szolgálatban álló ácsokról kapta, akik az Árpád korban telepedtek le. Első írásos említése 1138-ban Olt, 1297-ben Ville Alch. Ács pedig már a római korban lakott volt. A Kr. u. I. században kialakult Duna menti limes erődítményei helyezkedtek el területén. Első ismert birtokosai 1346-ból nagymartoni Simon fia, később 1453-ban Pál és Vilmos frankói grófok voltak. 1540-ben teljesen elpusztították a törökök és csak 1643 után népesült be véglegesen. Területe többször gazdát cserélt, török kori birtokosa a Hathalmi család, majd a Kolos, Lengyel és Poglányi családok tulajdonába került. A XVII. sz. második felében a pannonhalmi apátság, a század végén pedig gróf Esterházy Károly szerzett itt nagyobb birtokot. A település gazdasági fellendülése e család nevéhez fűződik. Juhtenyésztéséről és gyümölcsstermesztéséről lett híres. 1824-ben Lichtenstein Alajos birtoka volt, később a Zichyeké. Utóbbiak kastélya a város nevezetes épülete. Az 1848-a szabadságharc alatt Komárom közelsége miatt több véres csata dült Ács környékén. Ekkor már mintegy 3800 lakost írtak össze. Az 1867-es kiegyezést követően megindult gazdasági fejlődés eredménye az 1871-ben alapított cukorgyár. A földterület művelési módjának sajátossága, hogy határában 1863-ban, illetőleg a két világháború közötti parcellázások után 13 farmtanya épült. A polgárosodás kezdetére utal hogy már a XX. sz. elején megalakult az Iparoskör, ezt követte a Gazdakör. Az 1920-as évektől pedig egyre több egylet, kör, testület és szervezet működött a városban.

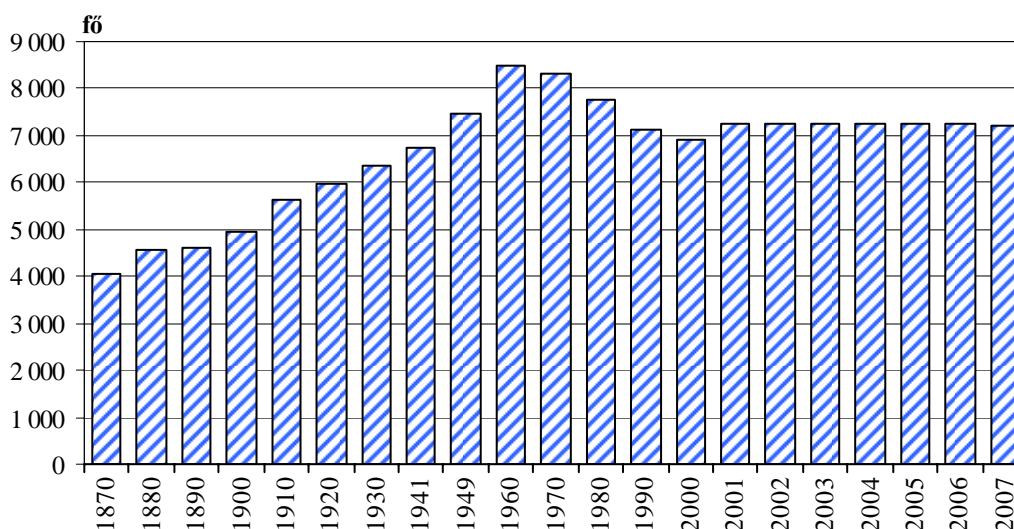
Zichy-kastély

* Forrás: Komárom-Esztergom Megye Kézikönyve, ALFADAT-CEBA 1997

Népesség, népmozgalom

Ács lakossága 2007 elején 7223 fő volt (szinte azonos Nyergesújfalu népességnagyságával). A népesség száma az 1960-as évekig dinamikusan növekedett. A népszámlálások során 1960. január 1-jén érte el a település eddigi legmagasabb lélekszámát (8507 fő). Az ezt követő két évtizedben a természetes szaporodás a felére csökkent, az elvándorlás pedig felerősödött, és 1970 és 1980 között meghaladta az ezret. Az 1980-as évtizedben az élveszületés visszaesett, a halálozások pedig megszorodtak, és az elvándorlás is tovább folytatódott. E folyamatok következtében a város lakónépessége 1990-ben mintegy 1400 fővel volt kevesebb, mint 1960-ban. A csökkenés az 1990-es években megállt, a természetes fogyást kompenzálni tudta a beköltözők száma. A legutolsó censzust követően a népesség száma 7200 fő körül stagnál.

A népesség számának alakulása, 1870-2006*

* 1960-ig jelenlét, 1970-től lakónépesség.

A népesség nemekénti összetételét az áttekintett időszak egésze során nőtöbbség jellemezte. A nők aránya az utóbbi közel két évtizedben lényegében alig változott. 1990-ben 1000 férfira 1067 nő jutott, 2007-ben pedig 1061. Ez utóbbi mindössze hattal több, mint a megye többi városában.

A település népessége a megyei tendenciához hasonlóan öregedett, melyet az időskorúak (64 éves és idősebb) hányadának mérsékelt emelkedése, a gyermekek (0-14 évesek) arányának csökkenése jelez. Míg 1980-ban a város lakosságának 22,8%-a tartozott a gyermekkorúak közé, addig negyedszázaddal később mindössze 17,4%.

A népmozgalom főbb mutatói, 1970-2006

Időszak	Az élve- születések	A halálozások	A természetes szaporodás, illetve fogyás (-)	A vándorlási különbség (-)
	1000 lakosra jutó évi átlaga			
1970-1979	18,0	12,4	5,5	-12,8
1980-1989	12,8	14,0	-1,2	-7,2
1990-2001	12,8	15,8	-3,0	4,1
2002-2006	9,1	13,6	-4,5	3,2

Módosult a lakosság családi állapot szerinti összetétele is. A nőtlenek, a hajadonok aránya emelkedett, és mérséklődött a házások aránya. Ugyanakkor a 15 éves és idősebb népességének 1970-ben még csak egy, 2001-ben viszont már 7,2%-a volt elvált, s gyakrabban fordultak elő az özvegy családi állapotúak is. Gyakoribbá vált az élettársi kapcsolat: 2001-ben 195 pár választotta az együttélésnek e formáját.

A népesség iskolázottsága – az általános tendenciával egyezően – számottevően emelkedett. Jelentősen visszaszorult az alacsonyabb, 1-8 osztályos végzettséggel rendelkezők hányada, ugyanakkor a középfokú végzettségűeké nőtt, és a diplomásoké is magasabb lett. Az utóbbi három évtized alatt az érettségivel rendelkezők száma megháromszorozódott, a főiskolai, egyetemi diplomásoké pedig megduplázódott. Az iskolai végzettség tekintetében szembetűnő, hogy nemcsak az érettségizettek, hanem a főiskolai oklevelet, egyetemi diplomát szerzetek között is több a nő, mint a férfi. 1970-ben még két és félszer több diplomás férfi élt Ácson, mint nő, 2001-re 55%-os arány következett be a nők javára. A fejlődés ellenére az iskolázottsági szint némileg alacsonyabb a megyei átlagnál.

A 2001-es censzuskor Ácson 2629 háztartást írtak össze, alig valamivel többet, mint 1970-ben. Míg szám szerint nem, struktúrájában jelentősen változott a háztartások összetétele. Az egy-, illetve kétszemélyes (azaz kis létszámú) háztartások hányada emelkedett, ezzel szemben a népesebbeké (5, vagy annál több személlyel rendelkezők) alacsonyabb lett. Az 1970. évi 37%-kal szemben 2001-ben az ácsi háztartások több mint felében már csak legfeljebb két ember élt együtt.

A háztartások főbb adatai

Megnevezés	1970	1980	1990	2001
A háztartások száma	2 611	2 619	2 590	2 629
Ebből: az egy személyből állók aránya,%	11,7	15,2	20,8	23,1
a két személyből állók aránya,%	24,8	28,6	29,4	28,0
a 3 személyből állók aránya,%	25,4	21,2	19,5	19,4
az 5 és több személyből állók aránya,%	16,7	13,3	10,9	11,9
A 100 háztartásra jutó személyek száma	316	296	275	274

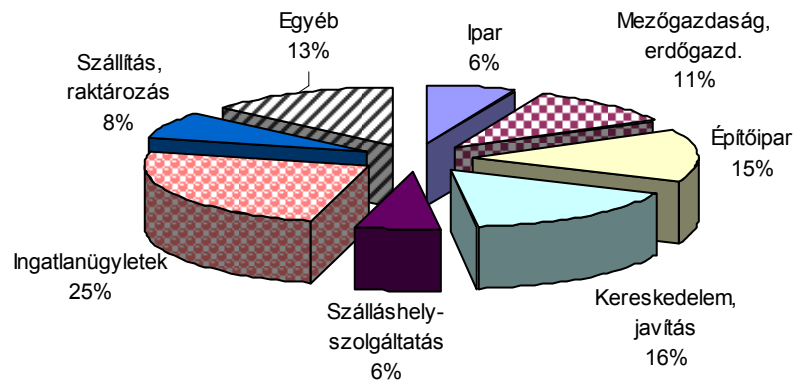
Gazdasági helyzet

A település gazdasági életében mindig a földművelés és az állattenyésztés volt meghatározó. A mezőgazdasági kultúra évszázados hagyományai napjainkban is elevenen élnek. A mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó, a helyi, szolgáltatás-jellegű kézműipar korán kifejlődött, sokaknak nyújtott évszázadokon keresztül biztos megélhetést.

Meghatározó jelentőségű volt, amikor 1871-ben Patzenhofer Konrád Ácsi Cukorgyár néven üzemet alapított a településen. A gyár az 1900-as évek elejére érte el csúcsteljesítményét, nyersanyagfelvevő körzete a Kisalföldet és a Csallóközt fogta át. A gyár már az indulásnál a legjelentősebb munkaadóvá vált. Kampányidőszakban 1000-1200 embernek adott munkát, holtidőszakban is 150-200 főt foglalkoztatott. A II. világháborút követően államosították, a rendszerváltással pedig privatizálták. 1995-ben további négy hazai cukorgyárral Magyar Cukor Részvénytársaság néven összevonták tulajdonosaik. További néhány év működés után 2001-ben leszerelték a gépeket és a gyár végleg bezárta kapuit.

A rendszerváltással új vállalkozási, tulajdonosi formák jelentek meg, a kisvállalkozások száma megszorodott. A 2006. év végén Ácson 467 vállalkozást tartottak nyilván, háromnegyedük egyéni, míg a társas vállalkozások száma nem érte el a 110-et. Legtöbb vállalkozást (115-öt) az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágban regisztráltak, ezt követte a kereskedelem, javítás (77) és az építőipar (68). Ácson ezer lakosra 65 regisztrált vállalkozás jutott, ami a komáromi kistérség átlagának kétharmada, a megyei átlagnak pedig 62%-a. A vállalkozások mellett a civil szférát képviselő nonprofit szervezetek is jelen vannak a városban, 2006 végén 30-at tartottak nyilván.

A regisztrált vállalkozások főbb gazdasági ágak szerint, 2006. december 31.

Jelenleg a legnagyobb foglalkoztatók a Hartann Hungary Tojáscsomagoló-anyag Gyártó és Forgalmazó Kft., a sertésenyésztéssel foglalkozó, magyar-olasz tulajdonú Fiorács Kft., valamint az 1800 hektáron gazdálkodó Ácsi Mezőgazdasági Szövetkezet.

A jövőben foglalkoztatási, gazdasági szempontból meghatározó lehet a bezárt Ácsi Cukorgyár helyén kialakított ipari park. A Bécs-Budapest vonalhoz kapcsolódó iparvágánnyal rendelkező, 44 hektáros területen több mint 15 ezer négyzetméter épületnek keresnek új funkciót.

A 2001. februári népszámlálás adatai szerint az Ácson élő foglalkoztatottak száma 2788 fő volt, több mint felüknek helyben volt a munkahelye. Mintegy 1300 fő naponta ingázott, többségüket a szomszédos Komárom, valamint Győr nagyobb (NOKIA, Audi, stb.) vállalkozásai alkalmazták. Az Ácson lakó foglalkoztatottak fele az ipar, építőipar területén dolgozott, csupán tizedüknek adott munkát a mezőgazdaság, valamint az erdőgazdaság.

A vállalkozások számán túl egy-egy település lakóinak gazdasági helyzetét a befizetett személyi jövedelemadó nagysága is jellemzi. Ácson 2006-ban 3379 személy fizetett jövedelemadót. Az szja alapját képező jövedelem adózónként 1 418 ezer forint volt, egy adózó átlagosan 258 ezer forinttal járult hozzá a nemzetgazdaság, ezen belül Ács szja-bevételeihez. Az szja-t fizetők aránya azonos a megyeivel, de nem érte el a városok átlagát.

A 2006. év végi adatok szerint a település 82 kiskereskedelmi üzlettel rendelkezett. Az üzletek közül 21 élelmiszer-szaküzlet, valamint élelmiszer jellegű üzlet és áruház volt; az üzletek 62%-át egyéni vállalkozók működtették. A jelentősebb arányokat képviselő üzlettypusok közül iparcikk jellegű üzletből 28, a ruházati és textilszaküzletből összesen 12 található a településen. A városba látogatókat jelenleg a Duna-partján lévő Natura kemping 20, valamint Vaspusztán a falusi turizmus keretében kialakított szálláshely 6 férőhellyel várja. A település vendéglátóhelyekkel való ellátottsága kedvezőtlenebb a városok és a megye átlagánál. A 31 vendéglátóhelyből 18 étterem, cukrászda, melyeket egy kivételével egyéni vállalkozók üzemeltetnek.

Lakáshelyzet, infrastruktúra

Fő utca

Ács arculata ma még kimondottan falusias. A település lakóépületei főként földszintesek, vagy legfeljebb tetőtér-beépítések. A 2001. évi népszámláláskor regisztrált 2562 lakóház közül mindössze 44 volt emeletes. Ezzel összefüggésben a házak szinte mindegyikében egyetlen lakás található. Átlagos alapterületük 82m², közel azonos a községi átlaggal. Komfortosság és felszereltség tekintetében összetételük is a községek mutatóihoz hasonló; több mint felük összkomfortos, közel ötödük pedig komfort nélküli.

Ács mintegy 7200 lakójának 2006-ban 2665 lakás nyújtott otthont. A laksűrűség magasabb a megyeinél: 100 lakásra 271 lakos jutott.

A településen az utóbbi évtizedben felgyorsult a műszaki infrastruktúra fejlesztése, a város belterületén szinte teljességgel kiépült a vezetékes ivóvíz-, a szennyvíz-, a gáz- és villamosenergia-hálózat.

A lakások közművesítettsége, 2006

Megnevezés	Közüemi vízhálózatba	Közüemi szennyvíz-csatornahálózatba	Háztartási vezetékes gázt fogyasztó háztartások a lakásállomány aránya, %
	bekapcsolt lakások aránya,%		
Ács	81,8	75,0	68,2
Komáromi kistérség	93,4	76,4	58,8
Városok	96,2	82,2	35,0
Komárom-Esztergom megye	94,5	76,9	45,1

A közlekedés, az elérhetőség szempontjából a város helyzete kedvező, mivel a megyét átszelő Budapest-Bécs vasút és közút mellett fekszik. Az M1-es autópálya a település központjától mindössze 4 km-re van. Komáromhoz ma is sűrű buszjárat köti, naponta 14 járatpár szállítja a két település között az utasokat. A város belterületi útjai szilárd burkolattal ellátottak. Néhány év kihagyás után újrászerveződött a helyi autóbussz közlekedés, 11 illetve 12 km-es szakaszon két viszonylaton vehető igénybe. Személygépkocsival való ellátottság átlag alatti, 2006 végén a személygépkocsik ezer lakosra jutó száma (260) nem érte el a megyei átlag kilenczetedét sem. A járművekhez szükséges üzemanyagot a település két benzinkútja biztosítja.

Az infrastruktúra részét képező kiépített telefonhálózat jelentősége az utóbbi években a mobiltelefonok elterjedésével egy időben csökkent. A távbeszélő-fővonalak száma 2006 végére 1900-ra mérséklődött, ezer lakosra 265 egyéni távbeszélő-fővonal jutott. Kábeltelevíziós hálózat régóta kiépített a településen, a lakások hattizedében látható a helyi adás.

Oktatás, egészségügy

A város oktatásügye több mint 360 évre vezethető vissza. Református elemi népiskolája 1643-ban létesült. A katolikusok a XIX. sz. elején elemi fiókiskolát, 1894-ben óvodát létesítettek, majd 1927-ben leányiskola épült, melyben 1948-ig az Isten Megváltó Lányai rend apácai tanítottak. Jelenleg a város két óvodájában 237 óvodás gyermekkel 10 csoportban 20 óvodapedagógus foglalkozik. 100 óvodai férőhelyre 98 gyermeket írtak be, ez magasabb, mint a megyei (91) átlag. A városban két iskola: a Jókai Mór Általános Iskola, és a Gárdonyi Géza Általános Iskola és Szakiskola működik. Ez utóbbi a Bábolnai Zeneiskola kihelyezett tagozatának is otthont ad. Az általános iskolákban 2006/2007. tanévben 698 tanuló vett részt nappali oktatásban, 63 főállású pedagógus irányításával. Az osztálytermek száma 35. A fejlődési zavarokkal, tanulási gondokkal küzdő diákok képességfejlesztő órákon vehetnek részt, az enyhén sérült gyermekek számára gyógypedagógiai oktatást is biztosítanak. Az oktatási alapfeladatokat ellátó általános iskolában esti tagozaton, felnőttek részére, gimnáziumi érettségi megszerzésére van lehetőség. A szakiskolában a helyi, illetve a komáromi foglalkoztatók igényeihez igazodva műanyag-fröccsöntőket képeznek.

Az egészségügyi alapellátást 2006 végén öt (négy felnőtt és egy gyermek) háziorvos biztosította a településen. Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra 1445 lakos jutott, ami kevesebb, mint a városi átlag (1474). A háziorvosok – az alapfelszereltségen kívül – jól felszerelt laborral rendelkeznek. A városban 2 védőnő segíti az anyákat kisgyermekük gondozásában. A betegellátás érdekében egy gyógyszertár működik a településen.

A járóbeteg-szakellátást 2 fogorvos képviseli, így a betegeket lényegében minden szakágban Komárom egészségügyi intézményei fogadják.

Ácson egy idősek klubja működik, amelynek 35 férőhelyén 25-30 idős ember nappali ellátásáról, étkeztetéséről gondoskodnak. Az ellátottság – ezer 60 éves és idősebbre jutó 29 férőhely – kedvezőbb a megyei átlagnál. Szállást is biztosító idősek otthonával nem rendelkezik a település, de meleg étellel, kisebb-nagyobb segítségnyújtással otthonukban támogatják a rászorulókat, 2006-ban összesen 150 embert.

Orvosi rendelő

**ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATOK, MUTATÓK
2006**

Megnevezés	Ács	Hasonló népességnagy- ságcategóriájú városok	Komárom- Esztergom megye összesen
1 000 lakosra jutó			
természetes fogyás 1990-2006 között	-57,6	-50,6	-48,5
belföldi vándorlási különbözet 1990-2006 között	5,3	3,24	17,8
népességváltozás 1990-2006 között	13,5	0,6	-6,5
általános iskolai tanuló	97	94	83
középiskolai tanuló	-	34	41
óvodai férőhely	34	35	36
10 000 lakosra jutó bölcsődei férőhely	-	13,7	21,5
1 000 lakosra jutó működő kórházi ágy	-	21,1	6,7
Egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos	1 445	1 539	1 583
1 000 lakosra jutó			
kereskedelmi szállásférőhelyek száma	..	35	34
személygépkocsik száma	260	265	296
épített lakás 1990-2006 között	18,2	45,6	30,6
Száz lakásra jutó lakos	271	253	256
Vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, %	81,8	92,6	94,5
Közüzemi csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya, %	75,0	53,0	76,9
1 km közüzemi vízvezeték-hálózatra jutó közüzemi szennyvíz-csatornahálózat hossza, m	607,5	559,0	761,6
A tisztított szennyvíz aránya az összes elvezetett szennyvízből, %	100,0	94,2	92,2
1 000 lakosra jutó távbeszélő-fővonalak száma	265	247	310

ÁCS FONTOSABB ADATAI, MUTATÓI

Megnevezés	Mértékegység	2000	2006
Terület, népesség			
A település területe	hektár	10 383	10 384
Lakónépesség az év végén	fő	7 236	7 223
Népsűrűség	fő/km ²	697	696
Ezer férfira jutó nő	fő	1 029	1 061
Gyermek népesség (0-14 évesek) eltartottsági rátája	%	26,5	25,5
Idős népesség (65-X évesek) eltartottsági rátája	%	21,4	21,2
Eltartott népesség rátája	%	47,9	46,8
Öregedési index	%	80,5	83,1
1000 lakosra jutó			
élveszületés	fő	12,0	10,2
halálozás	fő	14,7	15,1
természetes szaporodás illetve fogyás (-)	fő	-2,7	-4,8
belföldi vándorlási különbözet	fő	7,2	1,1
Lakás-, közműellátás			
Lakásállomány az év végén	db	2 693	2 665
Épített lakások száma	db	2	2
Ebből: 4 és több szobás	db	1	1
természetes személy által épített	db	2	2
családi házban épített	db	2	2
Az év folyamán kiadott építési engedély	db	..	17
Megszűnt lakás	db	10	-
Háztartási villamosenergia-fogyasztók	db	2 924	3 015
Háztartási vezetékesgáz-fogyasztók	db	1 446	1 818
Közüzemi vízvezeték-hálózat hossza	km	53,0	53,0
Közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakás	db	2 037	2 179
Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza	km	63,3	32,2
Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakás	db	1 442	2 000
Egészségügy, szociális ellátás			
Háziorvos és házi gyermekorvos az év végén	fő	4	5
Védőnők száma	fő	3	3
Idősek nappali intézményében ellátottak	fő	21	26
Rendszeres szociális segélyben részesült	fő	14	37
Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesült	fő	..	1 998
Ebből: saját jogon	fő	..	1 598
Gyógyszertár	db	1	1

ÁCS FONTOSABB ADATAI, MUTATÓI (folytatás)

Megnevezés	Mértékegység	2000	2006
Oktatás, közművelődés			
Óvodai feladatellátási helyek	db	2	2
Óvodai férőhely	fő	242	242
Óvodapedagógus	fő	19	20
Óvodába beírt gyermek	fő	255	237
Száz óvodai férőhelyre jutó beírt gyermek	fő	105	98
Általános iskolai feladatellátási helyek	db	2	2
Általános iskolai osztályterem	db	36	35
Általános iskolai főállású pedagógus	fő	56	63
Általános iskolai tanulók száma a nappali tagozaton	fő	650	698
Települési könyvtárak száma	db	1	1
Könyvtári egység (leltári állomány)	db	25 515	25 401
Beiratkozott olvasó	fő	498	492
Ezer lakosra jutó könyvtári egység	db	3 526	3 517
Kereskedelem, vendéglátás			
Kiskereskedelmi üzletek	db	88	82
Ebből: élelmiszer és élelmiszerjellegű üzlet	db	24	21
Vendéglátóhely	db	27	31
Ezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzlet	db	12	11
Vállalkozások^{a/}			
Vállalkozások összesen	db	371	467
Ebből: korlátolt felelősségű társaság	db	38	50
betéti társaság	db	37	53
egyéni vállalkozás	db	291	359

a/ 2000-ben működő, 2006-ban regisztrált vállalkozások száma.